

ประวัติและวิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย

นางสาวอำไพ จันทระ

006611

ศูนย์วิทยทรัพยากร
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2515

17588418

HISTORY AND EVOLUTION OF BOOK PRINTING IN THAILAND

Miss Amphai Chanchira

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Library Science

Graduate School

Chulalongkorn University

1972

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นักศึกษานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

.....
..... ประธานกรรมการ

..... กรรมการ

..... กรรมการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย อาจารย์ กำธร ศรีภักดิ์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ . . . ประวัติและวิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย
 ชื่อ . . . นางสาว อ่ำไพ จันทร์จิระ แขนกวิชา บรรณารักษศาสตร์
 ปีการศึกษา . . . 2515

บทคัดย่อ

ความมุ่งหมายของวิทยานิพนธ์เรื่องนี้เป็น เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย ความสำคัญของการพิมพ์หนังสือที่มีต่อการศึกษา ปัญหาของการพิมพ์หนังสือ และเพื่อให้ข้อคิดเห็นในการแก้ปัญหาเหล่านั้น และเพื่อรวบรวมรายชื่อโรงพิมพ์ที่พิมพ์หนังสือในนครหลวงกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัยปรากฏว่า ประเทศไทยเริ่มมีการพิมพ์หนังสือตั้งแต่สมัยศรีอยุธยา โดยมีชนนารีฝรั่งเศษเป็นผู้นำเข้ามาเผยแพร่ แต่เป็นการพิมพ์โดยใช้ตัวอักษรโรมัน การพิมพ์ด้วยตัวอักษรไทยเริ่มมีใช้ในรัชกาลที่ 3 การพิมพ์หนังสือในสมัยแรก ๆ พระเจ้าแผ่นดินทรงใช้เป็นเครื่องมือในการจะทรงติดต่อกับราษฎร กิจกรรมพิมพ์เจริญสูงสุดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปัจจุบันนี้ โรงพิมพ์ทั้งของรัฐบาลและเอกชนพิมพ์หนังสือออกมาเป็นจำนวนมากในปี พ.ศ. 2494 มีการพิมพ์หนังสือสูงที่สุด จำนวน 4,444 ชื่อเรื่อง หนังสือที่พิมพ์มากที่สุดเป็นหนังสือในหมวดความรู้ทั่วไป คือมีจำนวนรอยละ 65.14

ปัญหาสำคัญของการพิมพ์หนังสือในประเทศไทยคือ ไม่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลอย่างเพียงพอ และคนไม่ชอบอ่านหนังสือ

เพื่อที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว รัฐบาลควรส่งเสริมกิจการพิมพ์หนังสือเช่นเดียวกับอุตสาหกรรมประเภทอื่น ๆ ซึ่งจะเป็นผลดีในการทำให้การผลิตหนังสือมีคุณภาพสูงและราคาการผลิตต่ำลง

Thesis Title History and Evolution of Book Printing in
 Thailand

Name Miss Ampai Chanchira Department Library Science

Academic Year 1972

ABSTRACT

The purposes of this thesis are: to study the history and evolution of book printing in Thailand, the importance and value of book printing in education, the problems of book printing in Thailand, to suggest some ideas to printers so as to help them solve those problems, to compile a bibliography of book press in Bangkok-Thonburi Metropolitan City.

The result of the research reveals that book printing first began in Thailand since Ayudhaya period by the French Missionary. Books were printed in Thai using Roman Characters. Thai types were first used in Thailand in the reign of King Rama III. Book printing in the old days was recognized by the king. In the reign of King Rama VI, the progress of book production in Thailand quality-wise reached the high peak.

Nowadays, both the government and private agencies print books in a large number of titles. Books were printed in largest quantity of titles in 1951 (4,444 titles). Most of them were general books (65.14%).

The major problems of book printing in Thailand are insufficient supporting from the government and public. People do not have good reading habits.

To solve these problems in Thailand, the government should consider to promote printing activities the same as other industry which will help the book industry to be able to produce books in good quality and lower the cost of production.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของศาสตราจารย์ สุทธิลักษณ์
 อำนวยวงศ์ หัวหน้าแผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ซึ่งได้ให้คำแนะนำอันเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ และอาจารย์กำธร
 สิริกุล ผู้อำนวยการกองการศึกษาศึกษา อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ซึ่งได้เป็นผู้ให้คำแนะนำ
 ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ตั้งแต่ต้นจนสำเร็จ นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณาจาก
 อาจารย์ แมนมาส ขวลิศ ผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ในการให้คำ
 แนะนำและให้ข้อมูลต่าง ๆ ทำให้การวิจัยนี้ดำเนินไปด้วยดี จึงขอกราบขอบพระคุณทุกท่าน
 ที่ได้กล่าววามมาแล้วนนี้ และขอขอบคุณคุณชูศรี สวัสดิ์สังกราม หัวหน้ากองจดหมายเหตุแห่ง
 ชาติ กรมศิลปากร เจ้าหน้าที่หอสมุดคำรงราชานุภาพ เจ้าหน้าที่หอสมุดสยามสมาคม และ
 เจ้าหน้าที่หอสมุด นีลสันเฮย์ ที่โคกรุณาใหญ่ เขียนเขาคันทวน เอกสารสำคัญได้โดยสะดวก
 และสุดท้ายนี้ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณคุณบรรลือ และคุณเฉลา จันทร์จิระ ที่ได้ให้การ
 สนับสนุนทั้งกำลังใจและทุนทรัพย์ในการดำเนินการวิจัยนี้โดยตลอดมาไว้ ณ ที่นี้ด้วย.

อำไพ จันทร์จิระ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ข
รายการตารางประกอบ	ฉ
รายการภาพประกอบ	ณ
 บทที่	
1. บทนำ	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	2
ขอบเขตของการวิจัย	2
วิธีดำเนินการค้นคว้าและวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้	3
การสำรวจและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง	3
2. ประวัติและวิวัฒนาการของการพิมพ์หนังสือในต่างประเทศ	9
ความหมายและความสำคัญของการพิมพ์หนังสือ	9
ประวัติการพิมพ์หนังสือ	12
การพิมพ์หนังสือในประเทศทางตะวันออก	13
การพิมพ์หนังสือในประเทศทางตะวันตก	17
เทคนิคในการพิมพ์หนังสือ... .. .	24
การพิมพ์จากแม่พิมพ์หุ่น	24
การพิมพ์จากแม่พิมพ์แบน... .. .	26

การพิมพ์จากแม่พิมพ์ที่เป็นร่องลึก	28
การพิมพ์จากแม่พิมพ์ลายฉลุ	28
การพิมพ์ด้วยแสง	29
องค์ประกอบสำคัญในการพิมพ์หนังสือ	30
เครื่องพิมพ์	31
หมึกพิมพ์	33
กระดาษพิมพ์	35
ตัวอักษรพิมพ์	40
3. ประวัติและวิวัฒนาการการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย	43
ตอนที่ 1 ประวัติการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย	43
สมัยศรีอยุธยาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น	44
สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	64
สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	106
สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	155
สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	170
ตอนที่ 2 วิวัฒนาการของการพิมพ์หนังสือในประเทศไทย	173
การจัดงานแสดงการพิมพ์แห่งประเทศไทย	176
ความก้าวหน้าทางเทคนิค	179
- การผลิตกระดาษ	180
- หมึกพิมพ์	183
- เครื่องจักรและอุปกรณ์ทางการพิมพ์	183
โรงพิมพ์สำคัญ	183
ปริมาณการผลิตหนังสือ	198

การศึกษาและฝึกอบรมผู้ดำเนินการพิมพ์หนังสือ	205
- การศึกษาวิชาการพิมพ์ที่วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพฯ	206
- การอบรมผู้จัดพิมพ์และจำหน่ายหนังสือ	208
ปัญหาในการพิมพ์หนังสือ	210
4. สรุปและขอเสนอแนะ	213
สรุป	213
ขอเสนอแนะ	214
บรรณานุกรม	215
ภาคผนวก	226
ประวัติการศึกษา	263

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่

หน้า

1. จำนวนโรงพิมพ์ที่สร้างขึ้นแต่ละปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2490-2514	184
2. จำนวนโรงพิมพ์ที่ได้เลิกกิจการไปแล้ว	186
3. จำนวนเครื่องพิมพ์ที่ใช้ในโรงพิมพ์ต่าง ๆ	187
4. ปริมาณการผลิตหนังสือของประเทศไทย พ.ศ. 2494-2495 และ พ.ศ. 2500-2511	199
5. ปริมาณการผลิตหนังสือของประเทศไทย พ.ศ. 2494-2495 และ พ.ศ. 2500-2511 (ต่อ)	200
6. ปริมาณการผลิตหนังสือของประเทศไทย พ.ศ. 2512-2514 ...	201
7. ปริมาณการผลิตวารสารของไทยในปี พ.ศ. 2515	204

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการภาพประกอบ

ภาพที่

หน้า

1. หนังสือคำกราวैयाกรณไทย A Grammar of the Thai or Siamese Language	51
2. ตัวพิมพ์ไทยที่หล่อขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยโดยคณะของ หมอบริคเค	59 ก
3. อักษรอริยกะที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง ประทับขึ้น	65 ก
4. พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึง นายและนางเอคคี แห่งวอเทอร์ฟอร์ด	69
5. หนังสือราชกิจจานุเบกษาเล่มแรก ในรัชกาลที่ 4	87
6. หนังสือนิราศลอนดอนของหมอมราโชทัย	93
7. หนังสือแสดงกิจจานุกิจฉบับพิมพ์หิน	102
8. ตัวหนังสือไทยซึ่งพิมพ์ด้วยบล็อกในหนังสือ A Grammar of the Thai	104
9. ตัวพิมพ์ไทยอันแรกที่หล่อออกมาจากหนังสือ A Grammar of the Thai	104 ก
10. ตัวพิมพ์ไทยชนิดตัวเหลี่ยม	156
11. ตัวพิมพ์ไทยที่พิมพ์จากพิมพ์หินเห็นได้ชัดเจน	157
12. ตัวพิมพ์ไทยชนิดตัวฝรั่งเศส	164
13. ตัวพิมพ์ที่หน้าปกในหนังสือเรื่องพระร่วง หรือขอมคำคืน ไซ้ ตัวพิมพ์สีแดงและคำสลักกัน	166
14. หน้าปกในหนังสืออิตรราชคำฉันท์ ไซ้ตัวพิมพ์สีแดงล้วน... ..	167
15. หนังสืออิตรราชคำฉันท์	168
16. หนังสือพระราชนิพนธ์เรื่องพระร่วง... ..	169